

Білет 3. Пытанне 1. Хрысціянiзацыя беларускіх зямель у X - XIII стст.: прычыны і значэнне прыняцця хрысціянства, рэлігійныя дзеячы-асветнікі.

1.Прыняцце хрысціянства

Першапачаткова насельніцтва Кіеўскай Русі з'яўлялася язычнікамі (вера ў мноства багоў) і пакланяліся розным багам (Пярун, Вясес, Сварог і г.д.), аднак узнікла неабходнасць прыняцця хрысціянства. Гэты факт быў выкліканы як цеснымі эканамічнымі сувязямі з хрысціянскай Еўропай, так і жаданнем Кіеўскіх князёў заняць месца ў еўрапейскай палітыцы. Насельніцтва Старажытнай Русі было знаёма з хрысціянствам яшчэ за доўга да яго прыняцця мясцовым насельніцтвам. Кіеўскія князі здзяйснялі паходы на Царград (Канстанцінопаль) - сталіцу Візантыйскай імперыі, аднаго з цэнтраў хрысціянскай веры. Апроч гэтага актыўныя эканамічныя і гандлёвыя сувязі звязвалі дзве краіны.

У 988 г. Вялікі князь Кіеўскі Уладзімір прыняў хрысціянства. Яму прыйшлося адмовіцца ад шматжонства і сярод іншага выслаць Рагнеду з сынам у пабудаваны для іх горад Ізяслаўль. Прыняцце хрысціянства стала для Русі знакавай падзеяй і аказала ўплыў на ўсе сферы жыцця дзяржавы і грамадства. У 992 г. у Полацку князем Ізяславам будзе заснавана першая хрысціянская епархія на тэрыторыі Беларусі, а Рагнеда і Ізяслаў стануць аднымі з першых хрысціян Полацкай зямлі. Епархія - царкоўная акруга (раён). Распаўсюджванне хрысціянства праходзіла пад знакам барацьбы з язычніцтвам (шматбожжам). Аднак, нягледзячы на ўсе намаганні мясцовых князёў, хрысціянства і язычніцтва дастаткова доўга, аж да канца XIII ст. суседнічалі адзін з адным. Мясцовае насельніцтва магло быць звернута ў хрысціянства і сілком, супраць яго волі.

2. Развіццё пісьменнасці

Распаўсюджванне хрысціянства прывяло да развіцця пісьменства. Асновай для развіцця пісьменства стала "**кірыліца**", якая атрымала шырокае распаўсюджванне ў XI ст. і створаная хрысціянскім манахамі з Візантыі Кірылам і Мяфодзіем. Аб распаўсюджванні пісьменства сведчаць знойдзеныя "Барысавы камяні" і "Рагвалодаў камень". У Брэсце таксама быў знойдзены грэбень, які змяшчаў паслядоўна размешчаныя літары алфавіту. Але найбольшую каштоўнасць уяўляюць т.зв. берасцяныя граматы (бярэзавая кара, з надрапанымі літарамі). На тэрыторыі Беларусі іх знайшлі пад Віцебскам і Мсціславам.

У XI ст. распаўсюджванне атрымала **летапісанне**- запіс падзей па гадах у храналагічным парадку. Адною з самых вядомых летапісаў з'яўляецца "Аповесць мінулых гадоў", напісання манахам Нестарам і якая змяшчае ў тым ліку звесткі аб Рагвалодзе, Рагнедзе, Ізяславе, Усяславе Чарадзеі і іншых падзеях. На тэрыторыі Беларусі самай ранняй рукапіснай кнігай з'яўляецца

Тураўскае евангелле (кніга Новага Запавету). Яно было ўпрыгожана рознакаляровымі загалоўнымі літарамі, матэрыялам служыў пергамент, вокладкай з'яўляліся дзве дошкі, якія былі абцягнуты скурай.

3. Дзейнасць рэлігійных асветнікаў

Распаўсюджванню пісьменства і хрысціянству спрыяла дзейнасць рэлігійных асветнікаў. Адною з найбольш вядомай з'яўляецца Еўфрасіння Полацкая (дачка полацкага князя, унучка Усяслава Чарадзея, у дзяцінстве - Прадслава). Не жадаючы выходзіць замуж за аднаго з князёў - яна збегла ў жаночы манастыр і абрала шлях служэння Богу. Заснавала мужчынскі і жаночы манастыр, адкрыла ў кляштары школу для жанчын, арганізавала перапісванне царкоўных кніг. Па яе замове з кіпарысавага дрэва быў зроблены крыж Ефрасінні Полацкай (аўтар: Лазар Богша). Яго паверхня была абкладзена залатымі і сярэбранымі пласцінамі, дзе змяшчаліся выявы святых, а таксама былі выбіты надпісы на кірыліцы. Крыж быў страчаны і зараз была адноўлена толькі яго копія. На схіле жыцця Ефрасінні адправілася ў паломніцтва на Святую зямлю ў Іерусалім, дзе і памерла. Еўфрасіння з'яўляецца першай з усходнеславянскіх жанчын, абвешчанай святой.

Тураўскі біскуп Кірыл таксама з'яўляецца адным з рэлігійных асветнікаў. Кірыла Тураўскі замураваў сябе ў невялікай манастырскай вежы і жыў там як адшэльнік. Там ён як чытаў і пісаў рэлігійныя кнігі, так і пісаў звароты да вернікаў, малітвы-споведзі, прытчы. За сваё красамоўства Кірыл Тураўскі яшчэ пры жыцці атрымаў мянушку "Залатавуст", а ў яго творах выказвалася стаўленне да паўсядзённых падзей з пункту гледжання хрысціянскай маралі, асуджаліся дрэнныя ўчынкі і грахі нават саміх князёў. Кірыл Тураўскі кананізаваны Рускай праваслаўнай царквой да ліку святых, а на тэрыторыі Беларусі, у т.л. у Гомелі, яму ўсталяваныя помнікі.

4. Развіццё архітэктуры

Распаўсюджванне хрысціянства спрыяла і развіццю архітэктуры, а ў прыватнасці каменнаму дойлідству. Выбітным архітэктурным помнікам з'яўляецца Сафійскі сабор, пабудаваны ў Полацку пры Усяславе Чарадзеі. Гэты храм з'яўляўся трэцім такога тыпу на тэрыторыі Кіеўскай Русі (у Кіеве і Ноўгарадзе). Сабор меў пяць ці сем купалоў, выкананы з плоскай цэглы і быў упрыгожаны фрэскамі (роспіс фарбамі па тынкоўцы). Да нашых дзён Сабор дайшоў у вельмі змененым выглядзе. Яшчэ адным прыкладам каменнага дойлідства з'яўляецца Спаская царква, пабудаваная па замове Еўфрасінні Полацкай дойлідам Іаанам.

У Гродне ў XII ст. была ўзведзена Каложская (Барыса-Глебская) царква. Сцены царквы ўпрыгожаны ўстаўкамі з каляровага каменя і керамічнымі пліткамі, якія ствараюць пэўны малюнак. Асаблівасцю царквы таксама з'яўляюцца ўмураваныя ў сцяну гліняныя гаршкі. Яны дазвалялі лепш слухаць малітвы і галасы святароў. Помнікам каменнага абарончага дойлідства

з'яўляецца Камянецкая вежа ў Брэсцкай вобласці. Вышыня вежы 30 метраў, а дыяметр 13. Таўшчыня сценаў - 2.5 метра. У літаратуры можна сустрэць назву "Белая вежа", што звязана з наяўнасцю белых ніш.

Хрысціянства садзейнічала культурнаму ўздыму беларускіх зямель. Дзякуючы яму на тэрыторыі Беларусі з'явілася пісьменнасць, пачалося масавае будаўніцтва мураваных збудаванняў, асветніцкая і місіянерская дзейнасць.